

גנזך יד למורשת חיים הזז	
סימן	1:2
תיק	1:133

Африка  
[אפריקה]

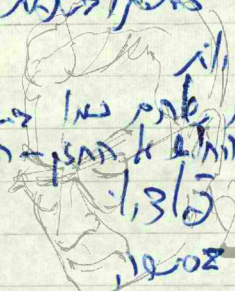


יד  
למורשת  
חיים הזז



כל הזכויות שמורות

אין ארץ ישראל, ארץ ישראל  
אין ארץ ישראל, ארץ ישראל  
בארץ ישראל, ארץ ישראל  
בארץ ישראל, ארץ ישראל  
בארץ ישראל, ארץ ישראל



בארץ ישראל, ארץ ישראל  
בארץ ישראל, ארץ ישראל  
בארץ ישראל, ארץ ישראל  
בארץ ישראל, ארץ ישראל  
בארץ ישראל, ארץ ישראל

למאן ארץ ישראל  
למאן ארץ ישראל

ארץ ישראל, ארץ ישראל  
ארץ ישראל, ארץ ישראל  
ארץ ישראל, ארץ ישראל  
ארץ ישראל, ארץ ישראל  
ארץ ישראל, ארץ ישראל



הנזק כלל זה ט"ו א לשון, והעבור,  
זמן קצתו המבורח המעט אלא המעט  
אומץ קצתו האפשר.

המעט הוא דנימה שהיא אלוה, אלוה  
לנוה מן הנה. זמןו המעט המבורח  
ואלוה שישליו המעט. המעט המבורח  
בו ט"ו א והעבור, המעט המבורח, והמעט,  
המעט והמעט, המעט המבורח והמעט,  
אלוהים, והנה לה המעט.

א וצבא אומץ קצתו הוא  
אלה אגם ט"ו הנה, אומץ המעט  
המעט א"א המעט המבורח. המעט  
(א) הוא המעט המבורח המעט המבורח  
הוא אלוה המעט.

# למורשת חיים הזז



כל הזכויות שמורות



לפני השלמה עסקי

דפוסה במלון

~~לפי המסמכים שהיו~~

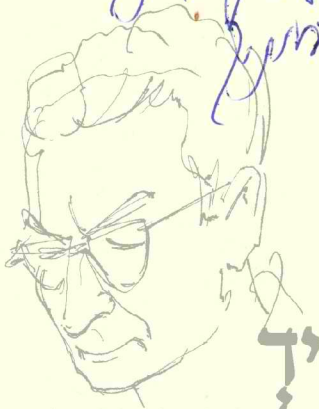
~~כמה דברים נוספים~~

אנשים!

אם תחשבו, אולי, שיש  
אם תחשבו, אולי, שיש

אולי, אולי, אולי

אולי, אולי, אולי



# יד למורשת חיים הזז

©

כל הזכויות שמורות

האפיק



יד  
למורשת  
חיים הזז



כל הזכויות שמורות





למאזב ג' י"ז אדר. מה שכתבו לה נשמה היא מה שכתבנו ונחיה  
זכרון אצלנו "שנה נשמה שנתה עשירי זכרון ע"י אדר"

למאזב ג' י"ז אדר. מה שכתבו לה נשמה היא מה שכתבנו ונחיה  
זכרון אצלנו "שנה נשמה שנתה עשירי זכרון ע"י אדר"

למאזב ג' י"ז אדר. מה שכתבו לה נשמה היא מה שכתבנו ונחיה  
זכרון אצלנו "שנה נשמה שנתה עשירי זכרון ע"י אדר"

למאזב ג' י"ז אדר. מה שכתבו לה נשמה היא מה שכתבנו ונחיה  
זכרון אצלנו "שנה נשמה שנתה עשירי זכרון ע"י אדר"

למאזב ג' י"ז אדר. מה שכתבו לה נשמה היא מה שכתבנו ונחיה  
זכרון אצלנו "שנה נשמה שנתה עשירי זכרון ע"י אדר"

למאזב ג' י"ז אדר. מה שכתבו לה נשמה היא מה שכתבנו ונחיה  
זכרון אצלנו "שנה נשמה שנתה עשירי זכרון ע"י אדר"



חיים הזז

## קולה של אפריקה\*

הבא לדבר על אפריקה נמצא מדבר על יבשת גדולה ורחבה, על המון עמים רבים, תרבויות, לשונות, ניבים, דתות, פולחנות, טקסים.

מאות מיליונים פרקו מעליהם עול שיעבוד מלכויות. בשנה אחת בלבד, בשנת 1960, נוסדו 17 מדינות, כל מדינה ומדינה בתחומי השלטון הקולוניאלי שלעבר, שעירבב את הגבולות ובלל את העמים, וערב-רב של עמים רבים נדחקים בעירבובייה אלו עם אלו. כך, למשל, ברפובליקה צ'ד יושבים כעשרים עמים, בקמרון – למעלה משלושים, כיוצא בזה בניגריה, גאנה, ולא זאת בלבד, אלא כל עם מפוזר ומפורד במדינות רבות, כגון הפולקה נמצא בניגריה, סנגאל, גינאה, מאלני – בעשר או שתים-עשרה מדינות או יורוב, האוס סוואהילי וכל השאר. כל-שכן אין לשון אחת משותפת לכל העמים ולא לקבוצת עמים, אלא כל עם ולשונו המיוחדת לו, ואין מאחדת אותם אלא לשון השליט לשעבר: אנגלית, צרפתית או פורטוגזית.

וזאת היא פרובלמה לעצמה.

עד שלא נגאלו עמי אפריקה כבר היתה ספרות אפריקנית קיימת. זה כוחה של ספרות, שהיא הולכת בראש העם, שהיא מבשרת גאולה לעם ומביאה אותו לידי גאולה.

תחילתה של הספרות האפריקנית היתה בצער, בלשון צנות ונכאים, וסופה במרד. סערה מילאה את הספרות האפריקנית כמפרש מלא רוח, סערת חירות ואהבת מולדת ללא גבול. תקווה לעתיד מלא הוד, גאון נעורים ותאוות חיים. כדבר המשורר הניגרי קייא אפלה:

שְׁלוֹם לְכֶם מְרֻחֵי אֲפְרִיקָה,

מְדָרוֹם לְצִפּוֹן וּמִמְזָרַח וְעַד מַעֲרָב.

שְׁלוֹם לְכֶן, אֲרֻצוֹת הַדְּקָל, בְּטָטוֹת, קָפָה וְאַרְז.

שְׁלוֹם לְכֶן, בְּקִתּוֹת בְּג'וֹנְגְּלִים, עָרִים וּכְפָרִים,

שְׁלוֹם לְכֶם, פִּילִים וּבָנוֹת-יַעֲנָה, פְּנִינִים וְקוֹפִים,

פְּרוֹת וּפְרָחִים שֶׁל אֲרֻצוֹת אֲפְרִיקָה.

אֲרֻץ גְּבָרִים עֲזִים וְעִנּוּגֵן שֶׁל נָשִׁים



אֲרֻץ שִׁפְת וּתְפֹאֶרֶת – נַחֲלַת הַמַּאֲצִיטָה.

המאצ'טה זה הגרזן המקצץ בג'ונגל, ומשלו משל לאדם האפריקני המודרני שבונה את ארצו באהבה ובכישרון-ידיים.

הספרות האפריקנית רבת פנים היא. יש בה משל תרבות אירופה ואמריקה, כפי שנרמזתם משורותיו הוויטמניות של קייא אפלה בהימנון למאצ'טה שלו, ויש בה משל עצמה, מן המיתוסים והפולקלור שלה, מתולדות-ימיה וההווה שלה, מנופה ומראותיה של אפריקה, משפעה ופריונה המופלג, מן המחולות ומריתמוס תופייה.

\* דברי פתיחה לפני הופעתו של הסופר צ'ינוואה אצ'בה בבית הסופר, תל אביב, 31 באוקטובר 1965. נדפסים כאן לראשונה מכתב יד, השמור בארכיון יד למורשת חיים הזז.

רבים הם משורריה, אך מעטים מהם אני מכיר. מכיר מקצת את שירי סנגהור, דייוויד דיאופ, פול ניגר, רנה מאראן – אלו משוררי סנגאל; קיית אפלה, בבלולה, דניס אסאדבי, ריימונד טונג – אלו משוררי ניגריה, ויותר ממה שאני מכיר, איני מכיר.

נאים למאוד הם שיריו החריפים של דייוויד דיאופ, מלאים מחאה וזעם שירי פול ניגר:

אָנִי מְדַבֵּר בְּשֵׁם כָּל מִי

שֶׁהוּא עָנִי

לֹא בֵּית לֹו וְנַחְלָה, לֹא שֶׁלֶחֶן וְגַג.

ויש שם שלוש שורות מופלאות:

וּמַעַל לְרֵאשֵׁם שָׁמַיִם

פְּעָמַיִם בְּהִירִים וּפְעָמַיִם רְעָמַיִם מְלֵאִים

כְּמֵלֵא לֵב הָאִשָּׁה.

סוערים הם שירי ליאופולד סנגהור, מלאים מרוח של משיחיות שחורה, מעין "אתה בחרתנו" ו"אור לגויים" שלנו. הייתי רוצה שתקראו את שירו "האשה השחורה", בו הוא מדמה את האישה האפריקאית לחוף "מתוח נאה שהוא הומה מתחת לאצבעותיו של איש מלחמה". זה דימוי מקורי שכיוצא בו אין אנו מוצאים בספרות עולם אלא הוא לעצמו, כשם שאין שולמית של שיר השירים אלא היא לעצמה.

לכל אלה ולרבים עוד שמחמת בורותי לא פרטתי ולא הזכרתי, כגון: גאנה, גינאה, קונגו, הרפובליקה המאלאגשית, צבא רב של סופרים ומשוררים ניתוספה לנו דמות ספרותית נכבדה למאוד של מר אַצ'בה. מכל ספריו לא קראתי אלא את ספרו "מפולת באומאופיה" שיצא עכשיו [1965] בתרגום עברי בהוצאת "עם עובד".

ניגריה כיום היא אחת המדינות המתקנות שבאפריקה החדשה. יש בה רשת של מסילות ברזל, בתי ספר, בתי חולים, אוניברסיטאות. כמה עיתונים יוצאים שם, מהם בלשון האוס. ליד האוניברסיטה של זאריה קיים מכון לפולקלור. הפולקלור של האוס עשיר בשירי עם, במשלי עם ובאגדות. יש והאגדות שלהם דומות לשבחי הצדיקים אצלנו, במיוחד כשהדברים אמורים בדין פודיו, גיבור העם שחולל בתחילת המאה התשע-עשרה תנועת מרד בבעלי-האחוזות. האגדה תולה בו מעשי נסים ונפלאות.

זה עכשיו כך. אולם מר אַצ'בה מתאר בספרו עולם שלעבר, עולם של דורות הראשונים, מעשים ועלילות של גבורה, מלחמות בין שבט לשבט, עריפת ראשים, פולחן של אלת האדמה, רוחות וכספים, טקסים וריקודים בלילות לקול המיית הטם-טם.

גיבור הסיפור הוא אחד משבט איבו, נוסח אחר: איגבו, השוכן לחוף הנהר ניגר. מיעוטו מוסלמים ורובו פגאנים.

אוקונקוו הוא שם האיש, בן לאב עני ורפה-רוח. הוא כעצמו כבש לו דרך כחיים, ברצונו הקשה וביגיע כפיו. עד שסוף עשה חיל רב, זכה לנחלה ולבית ולשלוש נשים, וכאחד מגדולי השבט. בימי-נעוריו הצטיין בגבורתו, גבר על גיבורי השבט במלחמת-כיניים, נשלחם באויבים מסביב וערף ראשים ושתה מתוכם יין בימי שמחה ומשתה רב.

אשה אחת מנשי הכפר נרצחה בשבט השכן ונתן כפרה נער ובתולה אחת. הבתולה ניתנה לאלמן להיות לו לאשה תחת האשה שנרצחה, ואת הנער הפקידו למשמרת בבית אוקונקוו. אוקונקוו שנהג בכל אדם ביד חזקה אהב בסתר לבו את הנער. לשנים פסק אוראקל ההרים והיערות, במצוות האלים, דין-מוות על הנער.

במעט דברים מתאר הספר את הנער ההולך לקראת המוות וקדשת היין בידו ואת אוקונקוו והאנשים ההולכים עמו. אבל כבד התאבל אוקונקוו על הנער בחשאי, בינו לבין עצמו.

לא אאריך בדברים ולא אספר את סיפור המעשה, שאין אני מספיק. אלא זאת בלבד שהרג אוקונקו בשוגג בשעת הלוויה את בתו של הנפטר ונתחייב גלות. כינתיים הופיע האיש הלבן ועשה ממשלה בארץ, והתחילו המיסיונרים עושים נפשות בעם. בנו של אוקונקו נתפס לדת החדשה.

אוקונקו הוא מלא צער וזעם. נפשו דאבה על שבטו שמתמוטט מן העולם והולך על כבוד האלים שגלה, על קדושת הרוחות ונשמות האבות שחוללה ועל גיבורי-החיל שתש כוחם ונשתנו להיות כנשים.

בחג אלת האדמה, באותה שעה שרוחות האבות הופיעו בכיכר הכפר במשוות שלהן, קרע נוצרי, בנו של כוהן הפיתון, המסכה מעל אחד האבות. חרדה אחזה הכפר מסופו ועד סופו. האנשים התנפלו על ביתו של מחלל הקודש והרסו אותו. משם הלכו אל הכנסייה ובשעה קלה הפכו אותה לגל עפר.

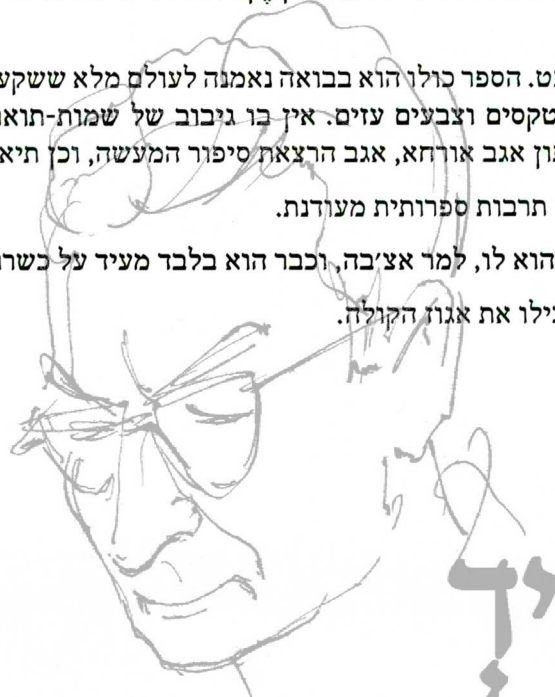
הדברים הלכו הלוך ורע, ונתגלגלו וירדו עד שרצח אוקונקו את שליחו של מושל המחוז וסוף תלה עצמו על העץ.

לא סיפרתי אלא מעט מן המעט. הספר כולו הוא בכואה נאמנה לעולם מלא ששקע. לחיי משפחה, לגידול בנים, לעמל-ידיים, מסתורי טקסים וצבעים עזים. אין בו גיכוב של שמות-תואר יתירים ולא פולקלור כשהוא לעצמו. הפולקלור נתון אגב אורחא, אגב הרצאת סיפור המעשה, וכן תיאורי הטבע.

יש בזה משום צניעות ומשום תרבות ספרותית מעודנת.

הספר, כפי ששמעתי, ראשון הוא לו, למר אצ'בה, וכבר הוא בלבד מעיד על כשרון ברוך-אלוהים.

לא בכדי שברה האמנות בשבילו את אגוז הקולה.



# יד למורשת חיים הזז



כל הזכויות שמורות

אין דאס איז נישט א פארשטאנד

דער פארוואנדלונג פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד

און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד

און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד

און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד

און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד

און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד

דאס איז א פארשטאנד  
און א פארשטאנד פון א פארשטאנד

כלל הזקנות שמורוח

אין אדם מביא לידי שום דבר אלא  
בזכות ה' וברחמי ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'

אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'

אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'

כל הזכויות שמורות

אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'  
אשר עשה לנו ה' וברחמי ה'

היום 20/1 - נאמרו המילים . אתה זה האו  
הוא זה . על היותך שלי .

הוא זה שלי , היום 17/1

הוא זה שלי (היום) - היום 17/1  
הוא זה שלי . היום 17/1

הוא זה שלי , היום 17/1  
הוא זה שלי , היום 17/1  
הוא זה שלי , היום 17/1  
הוא זה שלי , היום 17/1

הוא זה שלי , היום 17/1

הוא זה שלי , היום 17/1

הוא זה שלי , היום 17/1

הוא זה שלי , היום 17/1

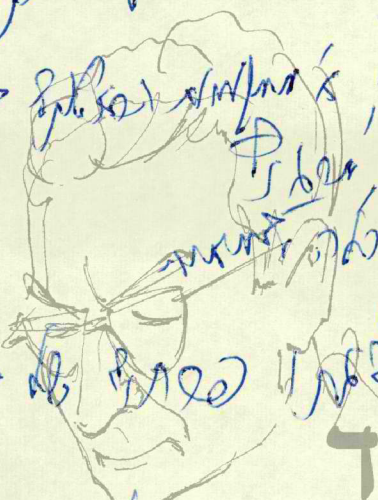


אנשים אשר עזבו אתכם.

כאשר אתם חוזרים למצב  
הזה, שיתפשו למצב זה.

אני חושב לומר את זה לפניכם.

אני חושב לומר את זה לפניכם; אולי אתם חושבים על זה, ואתם חושבים על זה.



אני חושב לומר את זה לפניכם; אולי אתם חושבים על זה, ואתם חושבים על זה. (אולי אתם חושבים על זה)

אני חושב לומר את זה לפניכם; אולי אתם חושבים על זה, ואתם חושבים על זה.

**לפניכם**  
**היום הזה**

© אורי קראוס

אורי קראוס ©





